

Principärende

Nedgång av stödpersonsansökningar

Patientnämndens förvaltning har de senaste åren uppmärksammat att antalet ansökningar om stödperson varierat kraftigt med perioder av nedgångar. Förvaltningen behandlade detta under 2011 som ett principärende där svar begärdes in från chefsöverläkare motsvarande vid de kliniker som bedriver tvångsvård. Av svaren framgick bland annat att flera hade brustit i egenkontroll och att man avsåg att förbättra sina rutiner. Som en konsekvens av förvaltningens skrivelser skedde en markant ökning av antalet ansökningar och förordnanden.

Under senare delen av 2012 och första kvartalet har förvaltningen ånyo uppmärksammat att det skett en kraftig nedgång av ansökningar om att få en stödperson. Under det första kvartalet 2013 mottog och handlade förvaltningen 44 ansökningar jämfört med 66 året innan. Mot denna bakgrund tillskrev förvaltningen 25 mars 2013 ånyo chefsöverläkare vid de kliniker inom landstinget som bedriver tvångsvård och som har få ansökningar om förordnanden.

Yttranden

Yttranden har inhämtats från följande kliniker och chefsöverläkare.

Psykiatri Sydväst

Av redovisning daterad den 6 maj 2013 framgår bland annat att alla kliniken läkare undervisas om de författningar som rör psykiatrisk tvångsvård när de påbörjar sin tjänstgöring. I detta ingår regelverket runt stödpersoner. Av till yttrandet bifogade statistiska uppgifter från 1 januari 2012 till dags dato framgår att många patienter som vårdas enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) informeras om rätten till en stödperson (407) men att endast fem patienter ansökt om och erhållit en stödperson.

Psykiatri Södra

Begärd redovisning inkom den 16 maj 2013. Av denna framgår att patientnämndens förvaltning tidigare inbjudits att informera om stödpersonsverksamheten vid introduktionsutbildningar för nyanställd personal och att så även kommer att ske framöver. I dagsläget finns på samtliga avdelningar skriftlig information som delas ut till patienten. Medicinskt ansvarig överläkare ansvarar för att arbeta fortlöpande med kontroller samt information och internutbildning till läkarkollegor och övrig personal gällande frågor som rör vård enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Man kommer dessutom enligt tidigare planering att under 2013 anordna utbildningstillfälle med fokus på LPT vård (stödperson, dokumentation m.m.) för samtliga specialistläkare inom Psykiatri Södra.

Psykiatri Nordväst

Redovisning den 25 april 2013 tydliggör bland annat att det finns en skriftlig rutin som är känd av alla slutenvårdsöverläkare och dokumentation om att information om rätten till stödperson är given är väl dokumenterad. Den vanligaste förklaringen till nedgången som föreslås är de generellt förkortade vårdtiderna och att patienterna i början av vårdperioden är mer intresserade av juridiskt biträde. Man arbetar för att lagrummet följs genom skriftlig rutin, återkommande feedback och diskussion med slutenvårdsöverläkarna. Det har även skett punktinsatser till chefsjuksköterskor.

Norra Stockholms psykiatri

Begärd redovisning inkom 24 maj 2013. Av denna framgår bland annat att frågan är diskuterad vid morgonmöten med berörda läkare i slutenvården. Dessa liksom en skriftlig enkät ger vid handen att patienterna tillfrågas regelmässigt. Man uppfattar att intresset inte är så stort, att patienterna upplever ett stort stöd från sin primärgrupp på avdelningen. Att personen då skulle vilja ha en ytterligare och dessutom för dem okänd person "verkar inte rimligt" uppger en av läkarna. Av redovisningen framgår också att i vissa fall missas informationen om rätten till en stödperson och att det därför finns anledning av att informera och dokumentera dessa moment i tvångslagstiftningen med större precision.

Rättspsykiatrisk vård Stockholm

Av redovisning som inkom den 24 april 2013 framgår att kliniken har utarbetat en skriftlig rutin "Stödperson utsedd av Patientnämnden". I rutinen beskrivs tillvägagångssätt då patienten upplyses om sin rätt att få eller önskar stödperson. I rutinen beskrivs också tillvägagångssätt vid stödpersonens första besök på avdelningen.

Regelverk

Patientnämndens förvaltning har enligt 30 och 31 §§ lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) en skyldighet att förordna stödpersoner som tvångsvårdas inom psykiatrin. Det gäller även de som vårdas enligt lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV). Sedan 2004 omfattas även de personer som vårdas enligt smittskyddslagen (2004:168).

Lagen tydliggör en skyldighet för den chefsöverläkare som ansvarar för den tvångsintagna personens vård, att så snart tillståndet medger, se till att denna upplyses om rätten att få en stödperson. Vidare ska chefsöverläkaren anmäla till patientnämndens förvaltning när det finns skäl att utse en stödperson. Har en stödperson för patienten inte redan utsetts ska anmälan alltid göras när chefsöverläkaren ansöker om medgivande till tvångsvård hos

förvaltningsrätten, patienten överklagar chefsöverläkarens beslut om intagningen, patienten överklagar chefsöverläkarens beslut att avslå en begäran att tvångsvården ska upphöra. I en sådan anmälan ska chefsöverläkaren ange patientens inställning till att få en stödperson. När tvångsvården av en patient, för vilken stödperson utsetts, ska chefsöverläkaren snarast möjligt underrätta nämndens förvaltning om detta och om huruvida stödpersonens uppdrag fortsätter därefter.

Stödpersonen ska bistå den tvångsintagna personen i personliga frågor, besöka den tvångsintagna personen och iaktta reglerna om tystnadsplikt. Ett förordnande om stödperson varar så länge som tvångsvården pågår. Stödet kan därefter fortsätta under fyra veckor, om patienten och stödpersonen så önskar.

Förordnande av stödperson är således tydligt reglerad i lag med angivande om vissa skyldigheter för den chefsöverläkare som ansvarar för patientens tvångsvård samt även en rättighet för den tvångsvårdade patienten att få en stödperson. Patientnämndens förvaltning handlägger anmälan/ansökan om stödpersoner skyndsamt och förordnar i regel en stödperson till den tvångsintagne patienten inom något dygn från det att anmälan inkommit.

Förvaltningens synpunkter

Efter det att patientnämndens förvaltning ånyo tillskrivit flera chefsöverläkare inom den slutna psykiatriska vården har antalet ansökningar om att få en stödperson ökat kraftigt (bifogas diagram). Samma utveckling skedde vid föregående tillfälle för två år sedan då förvaltningens tillskrev chefsöverläkare inom den psykiatriska tvångsvården. Förvaltningen anser att detta inte är en slump utan måste tillskrivas att förvaltningen gjort berörda chefsöverläkare och verksamheter uppmärksammade på utvecklingen.

Mot denna bakgrund anser förvaltningen att egenkontrollen vad avser vårdens skyldighet att informera den tvångsvårdade patientens rätt att få en stödperson och att ansökan görs, måste förbättras. Samtidigt tydliggör utvecklingen också att patientnämndens förvaltning måste bevaka utvecklingen och regelbundet informera vården om dess lagreglerade skyldigheter vad avser stödpersoner.

Patientnämndens förvaltning undrar hur vårdgivaren SLSO genom direktiv eller på annat sätt säkerställer att den psykiatriska tvångsvården lever upp till sin lagstadgade skyldighet att dels informera patienterna om sin rätt att få en stödperson, dels se till att ansökan sker när patienten önskar få en stödperson.

Patientnämndens förvaltning undrar hur HSF genom avtal eller på annat sätt säkerställer att tvångsvårdade patienters lagstadgade rättighet att få information om att få en stödperson och att ansökan görs på patientens begäran.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Genom att säkerställa att tvångsvårdade patienter upplyses om sin lagstadgade rätt att få en stödperson och att ansökan görs kan detta bidra till att förbättra patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

Om samtliga tvångsvårdade patienter upplyses om sin lagstadgade rätt till stödperson blir vården mer jämställd och jämlik.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna förväntas inte medföra några miljökonsekvenser.

Förslag till beslut

Nämnden föreslås besluta att

- översända ärendets tjänsteutlåtande till styrelsen för SLSO och Hälso- och sjukvårdsförvaltningen samt begära skriftlig återföring avseende genomförda förbättringsåtgärder senast den 30 november 2013.
- ge förvaltningen i uppdrag att översända ärendets tjänsteutlåtande till Programberedningen för folkhälsa och psykiatri för kännedom

Staffan Blom
Förvaltningschef

Antal stödpersonsförordnanden

